

РЕЦЕНЗИЯ

на
докторската дисертация на Силва Димитрова
на тема: „Виртуална визуална реторика в социалните медии
(TED.com)”
с научен ръководител проф. д.ф.н. Иванка Мавродиева

Рецензент: Проф. д.п.с.н. Толя Стоицова
Департамент „Масови комуникации“
Нов български университет

Представеният за рецензиране дисертационен труд е структуриран в четири глави, придружени с увод, заключение, библиография и приложения. Обемът на електронния вариант на дисертацията обхваща 272 нестандартни страници (с по-малка разрядка) без трите приложения. Или, обемът на дисертацията е с около 1/3 повече на брой страници, ако те се стандартизират. Отлично впечатление прави огромната библиография. Броят на източниците не мога да цитирам, тъй като са разделени по глави, на кирилица и латиница с отделна номерация плюс интернет източниците. Приложенията са нетрадиционни поради характера на дисертацията. В първото приложение са представени презентации в TED.com, във второто – методиката на изследване и в третото, примери за структура на презентация за TED.

Добросъвестно е събран и рефериран целенасочено към темата на дисертацията голям обем от научна литература като са използвани и много интернет източници в унисон с избраната от дисертанта проблематика. За ме това показва, че докторантът познава отлично научната литература в областта, в която разработва дисертационната си тема.

В увода е представена актуалността на проблема, която мога да обобща с цитат от автореферата на дисертацията: “Презентациите в TED.com може да се определят като нова, динамично развиваща се и вече утвърждаваща се реторична практика“ (с.3). Също така, в уводната част коректно са изяснени целите и задачите на изследването, неговия широк обхват, методиката и дизайна на изследването, както и хипотезите.

Без да преразказвам съдържанието на главите, ще поставя само някои акценти в тях. Първата глава е изцяло теоретична. Тя представя есенцията на науката реторика, в нейното

развитие, базови понятия и съвременни проявления. Вярно и особено съществено е обобщението, което авторът прави в заключителната част на главата. Става въпрос, че динамичното развитие на съвремените дигитални технологии създава алтернативни възможности за проява на реториката в комуникационните процеси. Директно се защитава възгледът, че тези промени в комуникацията, не само между оратор и аудитория, но и между отделни индивиди, “поставят отношенията между хората в нов комуникационен дискурс, а древната реторическата наука се преражда в нова парадигма. В последните пет десетилетия учени от Европа, в това число и от България, преосмислят потенциала на класическата реторика в условията на съвременния свръх-технологичен контекст.” (с.55 от дисертацията)

Втората глава се фокусира директно върху основната сфера на изследване в дисертацията, а именно реторичните традиции и съвременната парадигма на реториката в TED. Още първият параграф на тази глава изяснява трансформацията на реторичните понятия от класическия им вариант – оратор, реч, аудитория, в новата им смислова версия за прилагане в TED – презентатор, презентация, аудитория. Вижда се, че само едно понятие – аудитория, остава непроменено. Прочетох внимателно дискутирането му в дисертационния труд. Позволявам си да добавя още нещо като изкажа собственото си мнение. Понятието се съхранява и в TED средата, защото то е най-широкообхватно и дифузно и когато го използваме за конкретни изследвания, го специфицираме по признаци като възраст, пол, образователен ценз или интегрираме всички критерии като формираме рандомизирани извадки. За мен един от най-съществените моменти в тази глава е, че всъщност структурата на TED презентацията не се подчинява на един универсален модел, а се избира от самите презентатори и варира в зависимост от тяхната лична преценка. Друг важен момент, известен факт одавна, но струва ми се особено актуален днес именно поради използването на интернет в комуникациите, е изискването за “граматическа и езикова правилност, яснота, уместност, украса” (с.83). Другите изисквания, свързани с начина на презентиране, се прилагат към всички презентации, не само тези, в TED комуникацията.

Третата глава навлиза още по-дълбоко в темата като дискутира реторичните и комуникативните особености на презентациите в TED.com. Подходящо са представени

програмите, медиите и различните идеи за популяризиране на знания в САЩ, които предшестват TED.com. Логически след това се дискутира появата и етапите в развитието на TED. Особено информативна за проследяване развитието на TED е табл. 3 на с. 108-110, озаглавена „Дати и събития в развитието на TED“. Също така логично добре обвързано е специално отреденото място на реторичните събития на TED. Особен интерес представлява и представянето на хронологията на TED събитията в България, които започват от София и се разпространяват в Благоевград. Учудващо в Пловдив е организирано само 1 TED събитие в Пловдивския университет, и още по-изненадващо за мен е, че подобни събития не се организират в другите големи градове на България. Би било коректно да се отбележи като част от историята на TED в България, че в НБУ са организирани досега в 3 последователни години TED събития, което е уникален факт за университетите у нас. Добро впечатление прави, че са отбелязани и други важни според мен компоненти на TED като: наградата на TED; организирането на TED институт; TED Studies (университетски курсове); TED Презентации за образование. Представена е спецификата на TED презентациите, както и под-жанровете им. В заключение на третата глава са изведени “някои особености на виртуалната и на визуалната реторика на равнище презентации, етапи на подготовка, реализация и следокомуникативен етап. От анализа става ясно, че практиките за комуникация на TED опосредстват множество модалности – текстови, звукови, лингвистични, пространствени, визуални.”(с. 141).

Безспорно, за една дисертация най-голям интерес представлява собственото изследване на докторанта. В случая то е представено в четвърта глава – изследване на виртуалната визуална реторика в презентациите в TED.com.

Ако трябва да се придържам към стила на изказ в дисертацията, рецензията ми би надхвърлила 20 страници, което разбира се, е неприемливо. Затова само схематично ще очертая сполучливите моменти в анализа и някои критични бележки към него според мен.

Безспорно:

1. Извършена е добросъвестно огромна работа – по подбор по 5 критерия на презентации в TED.com. Изготвен е корпус от 160 презентации.
2. Създадени са авторски модел за изследване на презентациите и спрямо него – авторова методика на изследване.

3. Изследването е извършено на няколко етапа като се започва логично с реторичния анализ. В него, отново много подробно, е включен поетапен анализ на увода, основната част и заключението на всяка анализирана презентация. Вторият етап обхваща комуникативните особености при TED презентирането.
4. Особено силни моменти за мен са подпараграфите, които засягат новите формати на презентация, съдържащи „дебат” в TED (с.207); пърформънс в презентации в TED (с.208); Презентация TED без директна аудитория (с.209) и други под-параграфи.
5. За мен личен интерес представлява анализа на невербалната комуникация на презентаторите в TED. Разгледани са елементи от класическите модалности на невербалната комуникация като поза на презентаторите, мимика и жестове, облекло и прически. От параезика специално място е отделено на съществената роля на интонацията и паузите в речта.

Има и някои моменти в представянето на анализа в четвърта глава, които според мен биха могли да бъдат представени по-добре или по-точно. Например, докторантът твърди, че понеже повечето презентации са репетираны нееднократно от презентаторите, „невербалните сигнали са до голяма степен контролирани”. Това не е съвсем точно. Въпреки заучаването на част от невербалния репертоар при репетирането, никой презентатор няма как да предвиди поведението на аудиторията и атмосферата, която би се формирала при конкретното представяне. Нещо повече, част от добре обучени презентатори споделят, че са представили идеите си по съвършено друг начин от репетираното, в зависимост от моментната им преценка на поведението на аудиторията и създадената атмосфера, също в момента.

Смущават ме още две от изказаните съждения. Първото, цитирам „Декодирането на невербалните аспекти на комуникацията е лесно и не представлява проблем.” Обяснението за мен не е съвсем убедително. Става въпрос, че съществувал синхрон между вербално и невербално поведение. Второто е, че межкултурните различия не създават бариери в комуникацията. Одавна е известно на изследователите, че в межкултурен план

невербалната комуникация създава проблем, ако специално не е изучавана, защото моделите в доста култури са различни, в някои – дори противоположни.

Не разбирам и извода “Хипотезите се потвърдиха в много висока степен“. При статистическа обработка на данните – количествен анализ, хипотезите се отхвърлят или потвърждават на различно равнище на значимост. При качествен анализ, какъвто е случаят в дисертацията, хипотезите са теоретични, и единственото, което можем да кажем е дали анализираният данни са в посока или не на направените допускания.

Авторефератът от 36 отново нестандартни страници отговаря точно на дисертационното съдържание. Приемам четирите приноси момента така, както са формулирани от докторанта.

Отлично впечатление ми прави фактът, че Силва Димитрова има много по-голям брой публикации по темата на дисертацията от необходимия минимум, който е три броя. Докторантът е публикувал 6 статии, 5 от които в научното списание онлайн „Реторика и комуникация“ и 1 под печат в Международен филологически форум, рубрика "Библиотека": <http://philol-forum.uni-sofia.bg/library/>. Изнесенният доклад “TED.ED и идеи за обучението в ерата на дигиталните технологии” е публикуван в сборник доклади от научна конференция, Велико Търново: НВУ „Васил Левски”. Публикациите на докторанта ми показват това, че става въпрос за активен и амбициозен млад изследовател.

Преди заключението искам да маркирам две по-обща бележки и да задам един въпрос. Бележките ми са ориентирани по-скоро към бъдещо представяне на научни изследвания:

1. Смятам, че докторант Димитрова ненужно детайлно във всяка глава започва от древността до наши дни. Не става въпрос просто за обем, а за това, че излишните подробности пречат да се асимилира основната идея в анализите. Същото се отнася и за автореферата. Препоръчвам за в бъдеще докторантът да бъде по-лаконичен в представянето на историческото развитие и да се концентрира върху дискутирането на конкретните проблеми без ненужни детайли.

2. Не ми се струва подходящ начина на цитиране на литературата в края на дисертацията по глави, с отделна номерация на българските и чуждестранните

източници. Цитират се интернет източници, а не линкове, както ги е наименовал докторантът. Има си български стандарт на изготвяне на библиографията.

3. В увода отсъства мотивация за избор на темата, както и не е изказана експлицитно тезата, която се защитава, което е по-важно. Съответно няма препратка и в заключението дали тезата се потвърждава или отхвърля. Затова е и въпросът ми е: Каква основната теза, а не хипотеза, която всъщност защитава докторантът в изготвената от него дисертация?

Заключение:

Докторант Силва Димитрова представя сериозно разработен теоретико-емпиричен дисертационен труд с изводи, подкрепени от резултатите на изследване с приложен качествен анализ на TED презентации по различни критерии. Отново искам да отбележа трудоемкостта на изследването и приноса на докторанта в разработването на собствена методика за изследване. Бележките ми, по-скоро насочени към бъдещото развитие на докторант Димитрова като изследовател, не омаловажават безспорните достойнства на труда.

Авторефератът пресъздава точно съдържанието на дисертацията с приносите в нея. Докторантът надхвърля необходимите по закон публикации по темата, при това отпечатани в сериозни научни издания. За мен без съмнение трудът удовлетворява високите изисквания за исканата степен и затова предлагам на уважаемите колеги от научното жури да присъдим образователната и научната степен „Доктор“ на Силва Димитрова за дисертацията ѝ „Виртуална визуална реторика в социалните медии (TED.com)“.

2.01.2017

Рецензент:

Проф. д.пс.н. Толя Стоицова